

ΓΑΡΥΤΗΣ : ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ

1953

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΕΡΕΩΣ ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑΣ
ΚΑΤΑΧΩΡΗΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΑ-ΦΡΟΣΥΝΗΣ

ΜΙΑ ΠΑΛΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΧΙΛΙΟΕΙΠΩΜΕΝΗ
ΟΠΩΣ ΤΗΝ ΞΑΝΑΛΕΕΙ Ο ΘΑΝ. ΠΕΤΣΑΛΗΣ - ΔΙΟΜΗΔΗΣ

Αὐτοὺς ποὺ ἔλαχε νὰ γὰι ἐρωτευμένοι ἐκείνο τὸν καιρὸ στὰ Γιάννενα, τοὺς ἔφαγε μαῦρο φίδι. Ὅχι πῶς ἔμεινε κανένας γιαννιώτης ἢ γιαννιώτισσα, μεγάλος ἢ μικρός, ποὺ νὰ μὴν ψυχοταραχεῖ καὶ νὰ μὴ συμπογέσει. Μὰ ὅσοι εἶναι πιασμένοι στὰ βρόχια τῆς ἀγάπης γίνονται πιὸ εὐαίσθητοι καὶ στὸ δικό τους καὶ στὰ ξένα παθήματα. Κι' οὔτε ποὺ μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς, πῶς εἶτανε συνηθισμένος τότε ὁ κόσμος στὴν ἡσυχία καὶ στὴν ξενιασιά. Κάθε ἄλλο. Ἀπὸ ταραχὴ σὲ ταραχὴ, ἀπὸ φόβο σὲ φόβο, ἀπὸ ἀγωνία σὲ ἀγωνία, ἔτσι ποὺ νὰ μὴν περιμένεις ποτὲ τὸ καλὸ, νὰ τὸ εὐχέσαι, μὰ νὰ μὴν τὸ περιμένεις, κι' ὁ Θεὸς ἄς τὸ κάνει ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ Του. Εἶναι φορές ὅμως ποὺ οἱ συμφορὲς ξεπέρνανε ἐκείνο ποὺ μπορεῖ νὰ παραδεχτεῖ ὁ ἄνθρωπος.

Ἐνα πρωτὶ, νωρὶς πολὺ, μαθεύτηκε— πῶς μαθεύτηκε ἔτσι μονομιᾶς; εἶναι τάχα πῶς εἶτανε κακὸ μεγάλο;—μαθεύτηκε μονομιᾶς, ὅτι στὸ σπίτι τοῦ Δημητροῦ τοῦ Βασιλείου πῆγε ὁ Ταχῆρ μὲ τὰ σκυλιά του (ὁ Ἀρχιαστυνόμος τοῦ Ἀλῆ-πασα) καὶ πήρε τὴ γυναῖκα τοῦ κυρ-Δημητροῦ, τὴν κυρα-Φροσύνη, καὶ τὴν πῆγε στὸ Σαράϊ. Μαζὶ κοινολογήθηκε (ὁ Δημητρὸς ὁ Βασιλείου εἶχε μεγάλη θέση στὸν τόπο, τὸν ἤξερε ὅλος ὁ κόσμος) ὅτι πιάσανε κι' ἄλλες δεκάξη κὰν δεκαεφτά γυναῖκες χριστιανὲς καὶ τίς πῆγαν στὸ Σαράϊ. Ἐνῆντα τοῦ Γεναριοῦ εἶταν στὰ 1801. Μιὰ βαρυχειμωνιά ποὺ ὅμοια οὔτε κι' οἱ Γιαννιώτες τὴ βλέπουνε συχνά. Ὁ οὐρανὸς ἕνα μὲ τὴ λίμνη, καταχνιὰ ποὺ νὰ τὴν κόβεις μὲ τὸ μαχαίρι. Ἐημέρωσε δὲν ξημέρωσε, δὲν εἴσουνα καὶ βέβαιος, τόσο ἄψυχο εἶταν τὸ φῶς, ἐκείνο τὸ γαλατερό πηχτὸ πράμα ὅπου ἐπλέανε τὰ πάντα. Καὶ τὸ κρῦο νὰ σοῦ τρώει τὰ

κόκκαλα. Κι' ἡ ψυχὴ ἄς μὴν τὸ ποῦμε.

— Γιατί; πῶς; τί συμβαίνει; πότε;

Ἐπὸ στόμα σὲ στόμα, ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα, ἀπὸ στενὸ σὲ στενὸ, ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη τῶν Γιαννίνων ὡς τὴν ἄλλη.

— Πότε; γιατί; πῶς;

Σταυροκοποῦνταν οἱ χριστιανοί.

Τρέμανε πάντα οἱ χριστιανοί, ὅλο τρέμανε, ὅλο τρέμανε, ὅσοι εἶχανε γυναῖκα, κόρη, ἀδερφή, ἀγαπητικιά. Ζοῦσαν κι' οἱ γυναῖκες, τὰ κορίτσια μὲ τὸ φόβο, μὴν τὰ δεῖ κανεὶς καὶ τὸ πεῖ τοῦ πασᾶ, κι' ὁ πασᾶς στείλει νὰ τὰ πάρουν, μήνα ἔρθουν καμιὰ νύχτα καὶ τὰ ἀρπάξουν μέσ' ἀπ' τὴν ἀγκαλιὰ τοῦ σπιτιοῦ. Καὶ τοῦτο ποὺ γίνηκε ἀπόψε τὴ νύχτα, δὲν τὸ χωράει ὁ νοῦς. Ν' ἀρπάξει μιὰ γυναῖκα, ναί, ν' ἀρπάξει δυό, ναί, μὰ παραπάνω δὲν ἀκούστηκε ποτέ. Δεκαεφτά γυναῖκες μονομιᾶς! Κύριε τῶν Δυνάμεων!

Λίγο-λίγο ἄρχισαν νὰ μαθεύονται καὶ λεπτομέρειες, ἄρχισαν νὰ δουλεύουν οἱ γλῶσσες. Ὁ Γιάννης, ὅταν τὸ μαθε, ἔβαλε τίς φωνὲς (μέσα στὸ σπίτι τοῦ Τουρτούρη).

— Τὸν ἄτιμο, τὸν μπάσταρδο, τὸν κερατά!..

Δὲν ἤξερε κι' αὐτὸς καλὰ-καλὰ γιὰ ποιὸν τὰ ἔλεγε, γιὰ τὸν πασᾶ, γιὰ τὰ... Εἶταν ἐρωτευμένος κι' ὁ Γιάννης, πάλι ἐρωτευμένος, ὅλο ἐρωτευμένος εἶναι, οὔτε κι' ἀξίζει νὰ μιλάω γι' αὐτοὺς τοὺς ἔρωτες, ὅπως φουντώνουν ἔτσι καὶ σβήνουν, κι' ἄς ἔχουν πάντα τὴν ἴδια ὁρμὴ, τὸ ἴδιο πάθος, τίς ἴδιες ζήλειες, τὰ αἰώνια λόγια.

Ἐύπνησε ἐκείνο τὸ πρωτὶ ὁ Γιάννης ἀπὸ κάτι φωνὲς μπρὸς στὴν πόρτα του. Πετάγεται ἀπάνω, στήγει τ' αὐτὶ— ποτὲ δὲν ξέρεις—ἀκούει τὴ φωνὴ τοῦ κυρ-Γιώργη τοῦ Τουρτούρη καὶ τῆς θεια-Τουρτούραινας (νιό-

παντροί εἶταν οἱ Τουρτούρηδες, μὰ γι' αὐτὸ θὰ ξαναμιλήσουμε) ἀνοίγει καὶ βγαίνει ὡς εἶταν. Ἀνάστατο τὸ σπίτι.

— Πιάσανε τὴ γυναῖκα τοῦ Βασιλείου! Ἀπόψε!

Κι' ἀπὸ κεῖ τοῦ ἴπανε ὅσα ξέρανε. Πρώτη του σκέψη τοῦ Γιάννη, νὰ τρέξει στὸ σπίτι τῆς καλῆς του, καποιανῆς ἀπ' τὶς διάφορες καλές του. Πέρασε ἔξω ἀπ' τὸ σπίτι, ξαναπέρασε, τάχα βιαστικά, δὲν εἶδε τίποτα. Ἀργότερα ξαναπέρασε, εἶταν ἡσυχία, βεβαιώθηκε. Μὰ δὲν πῆγε στὴ Σχολὴ ἐκεῖνο τὸ πρωτὶ. Ἐράδηξε στὸ μαγαζὶ τοῦ Κώστα-Δήμα. Ποιὸς ἔχει ὄρεξη γιὰ σπουδάσματα τέτοιες ὥρες; Ποιὸς ἔχει κέφι γιὰ δουλειά;

Σηκωμένοι ὅλος ὁ κόσμος στὸ ποδᾶρι, τὸ ἄβλεπε στὰ μάτια ἐκείνων πού σκύδανε στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τους, τὸ ἄβλεπε στὸ γοργὸ περπάτημα ἐκείνων πού διαβαίνουν στὸ σοκκάκι, τὸ ἄβλεπε παντοῦ, τ' ἀκούγες παντοῦ, προπάντων τ' ἀκούγες, γιὰτὶ λίγο-λίγο λυθήκανε οἱ γλώσσες, ἀρχίσανε τὰ σούσουρα, οἱ ψιλοκουθέντες καὶ μαζὶ τὰ παραμύθια καὶ ἡ γνώμη τοῦ καθενός.

Ἐνα εἶταν πιά σίγουρο, χτὲς τὰ μεσάνυχτα πιάσανε δεκαοχτὼ γυναῖκες καὶ τὶς πῆγανε στ' ἀλευροπάζαρο καὶ τὶς ἔχουνε κλεισμένες τώρα στὸν Ἀη-Νικόλα. Πρώτη πιάσανε τὴν κυρα-Φροσύνη τοῦ Δημητροῦ τοῦ Βασιλείου, ἀρχόντισσα αὐτῆ, κι' ὕστερα τὶς τέσσερις Σελεκοπούλες, τὶς τέσσερις ἀδερφές πού κάνουνε τὶς ράφτρες, τὶς Σελεκοπούλου, κι' ὕστερα ἄλλες ἔντεκα γυναῖκες. Καὶ τὸ περίεργο εἶναι, πού δὲν πιάσανε μονάχα χριστιανές, δὲν εἶναι ὅλες χριστιανοπούλες, εἶναι καὶ τέσσερις-πέντε χανούμισσες ἀνάμεσα, καὶ τὶς πῆρανε ὅλες, χριστιανές καὶ χανούμισσες, μὲ τὸ στανιὸ καὶ τὶς ἀμπαρώσανε στὸν Ἀη-Νικόλα. Ἄς βάλει ὁ Θεὸς τὸ χέρι του!

Ὁ κόσμος ὡστόσο σταυροκοπιέται. Πιάσανε καὶ τουρκάλες μαζὶ;

— Τί τοῦ ἴπθε τοῦ Ἀλῆ Βεζύρη. Λύσσαξε;

Ἐκεῖνοι πού δὲν ἤξεραν τὰ ὅσα τῆς ἔσεργαν ἀπὸ καιρὸ τῆς κυρα-Φροσύνης (ὁ Γιάννης λόγου χάρη δὲν ἤξερε τίποτα) μάθανε μονομιᾶς ὅλα τὰ καθέκαστα τῆς ἱστορίας. Ἡ ὁμορφὴ ἢ κυρα-Φροσύνη, ἢ καλλονὴ τῶν Γιαννίνων, εἴκοσι ἑπτὰ χρονῶ

γυναῖκα, γυναῖκα μὲ δυὸ παιδιὰ, τὴν Ἀλεξάνδρα κι' ἓνα ἀβάφτιστο, τὰ ἔχει ἀπὸ καιρὸ μὲ τὸν Μουχτάρη, τὸν γιὸ τοῦ Βεζύρη, τὸν Μουχτάρ-πασα. Τὴν εἶδε αὐτὸς μιὰ μέρα κι' ἔχασε τὰ μυαλά του. Δὲν εἶχε πιά ἡσυχία, ὅσο νὰ τὴν κάνει δικιά του. Ἐξῆ μῆνες πολέμαγε. Τίποτα. Πῆγε νὰ πεθάνει ἀπ' τὸ σεβντά.

Ἡ κυρα-Φροσύνη συγκινήθηκε. Τώρα, οἱ κακὲς γλώσσες λένε, πὼς δὲν εἶτανε καὶ Παναγιὰ ἢ κυρα-Φροσύνη. Τὰ ἔχε, λέει, μ' ἓναν γιατρό. Ὁ ἄντρας τῆς, ἐμπορευόμενος, ὄλο ἔλειπε ἀπ' τὰ Γιάννενα. Ἡ κυρα-Φροσύνη δὲν ἄντεξε. Τὴν λύγισαν τὰ λόγια τοῦ Μουχτάρ, τὴν λίγωσαν τ' ἀναστενάγματά του. Τὴν εἶχε ἀγαπήσει στ' ἀλήθεια ὁ Μουχτάρ, κι' οἱ γυναῖκες τὸ νιώθουν αὐτό, τὸ καταλαβαίνουν. Ἀγκαλιὰ καὶ πολλοὶ λένε, πὼς τῆνε λιγώσανε καὶ τὰ μεγαλεῖα τοῦ πασᾶ καὶ τὰ πλούτη του. Τῆς χάρισε ἓνα δαχτυλίδι, ἓνα μονόπετρο... Νά, ἐκεῖνο τὸ δαχτυλίδι στάθηκε ἢ καταστροφὴ τῆς, καθὼς θὰ δεῖτε.

Τὰ ἔχε λοιπὸν ἢ Φροσύνη μὲ τὸν πασᾶ κι' ἔβγαξε τὰ μάτια τῆς. Τὴ γλένταγε αὐτὸς κι' ἐκεῖνη ντροπιαζότανε. Καὶ τὸν εἶχε ἐρωτευθεῖ μαζὶ, τὸν εἶχε ἀγαπήσει στ' ἀλήθεια. Μπορεῖ νὰ ζήσει ὁμοῦ μιὰν ἀγάπη τόσο ντροπιασμένη; Ἀπὸ σκαλὶ σὲ σκαλὶ θὰ πέφτει, θὰ ξεπέφτει ὡς τὸ χαμὸ.

Φαίνεται, πὼς τὴν ὄρεγότανε τὴ Φροσύνη κι' ὁ γέρο-Βεζύρης, ὁ πατέρας τοῦ Μουχτάρ, ἀπὸ χρόνια. Τὴν πρωτόδε, λένε, δεκαεννιά χρονῶ κορίτσι καὶ γύρεψε νὰ τὴ χαλάσει. Μὰ πρόκαναν τότε καὶ τὴν παντρεύσαν μὲ τὸν Βασιλείου.

Πέρασαν τὰ χρόνια. Ἀξαφνα μαθαίνει ὁ Βεζύρης, πὼς ἢ Φροσύνη εἶναι ἀγαπητικιά τοῦ γιοῦ του. Ξυπνήσανε ὀλομεμιᾶς μέσα στὸ στέργο τοῦ γέροντα πόθος καὶ μῖσος καὶ ζήλεια καὶ λαχτάρια. Βρῆκε τρόπο νὰ τὸνε διώξει ἀπὸ τὰ Γιάννενα τὸν γιὸ του. Τὸν στέλνει τὸν Μουχτάρ σὲ πόλεμο, νὰ βοηθήσει τὸν Σουλτάν-Σελῆμ πού ζήτησε ἀσκέρι, γιὰ νὰ φάει τὸν πασᾶ τοῦ Ἐντιρνέ, πού σήκωσε μπαϊράκι. Πάει ὁ Μουχτάρ!

Δὲν ξέρω τί εἶχε στὸ νοῦ του ὁ Βεζύρης, γιὰ νὰ τὴν κάνει δικιά του τὴ Φροσύνη, μὰ ἔλαχε λίγον καιρὸ ἀφοῦ ἔφυγε ὁ Μουχτάρ, νὰ πέσει τὸ δαχτυλίδι πού ἔχε δώσει δῶρο ὁ Μουχτάρ στὴ Φροσύνη, στὰ χέρια

τῶν γυναικῶν τοῦ Μουχτάρ. Τό 'φερε στό χαρεμλίκι μέσα μιὰ βάγια, λέγοντας πὼς κάποια χριστιανὴ ἀρχόντισσα τὸ πουλάει, πὼς βρέθηκε στὴν ἀνάγκη. Τ' ἀναγνωρίσανε ἀμέσως οἱ γυναῖκες τοῦ Μουχτάρ, τὸ δαχτυλίδι τὸ μονόπετρο. Ξεσπαθῶνει ἡ πρώτη, ἡ κόρη τοῦ Ἰμπραήμ-πασα τοῦ Μπερατιοῦ. Τρέχει καὶ προσπέφτει στὰ πόδια τοῦ Βεζύρη. Τοῦ ζητάει ἐκδίκηση, τοῦ ζητάει βοήθεια.

Ὁ Βεζύρης ἔπεσε σὲ βαρεῖα συλλογὴ πέντε ὁλόκληρες μέρες. Μέσα του βράζει ξαφνικά ὁ παλιὸς ὁ πόθος γιὰ τὴ Φροσύνη.

Αὐτὰ ὅλα κοινολογηθήκανε στὰ Γιάννενα ἀνάκατα μέσα σὲ λίγες ὥρες, καὶ σὲ λιγώτερες ἀκόμα εἶχανε μπερδευτεῖ ἀκόμα πιὸ πολὺ, περνώντας ἀπὸ στόμα σὲ στόμα. Κι' εἶταν κι' ἐκεῖνη ἡ καταχνιά, μιὰ κάτασπρη καταχνιά, πὺ θόλωνε τὰ πάντα, κι' εἶταν κι' ἐκεῖνη ἡ παγωνιά πὺ σὺ μούδιαζε τὴ σκέψη καὶ σοῦ ἔκαιγε τὰ χέρια.

Σηκώθηκε στὸ ποδάρι ἡ πολιτεία ὁλόκληρη. Ὡς νὰ χτυπήσει τὸ κανόνι μεσημέρι, γεμάτη ἡ ἐκκλησιὰ ἀπὸ Γιαννιωτὲς καὶ συζητᾶνε καὶ κάνουνε διαβούλια καὶ λένε νὰ στείλουνε τοὺς παπάδες ὅλους μαζί στὸ Σαράϊ, νὰ παρακαλέσουν, νὰ διαμαρτυρηθοῦνε. Θεὸς τῆς Φροσύνης εἶναι κι' ὁ Δεσπότης Λαρίσης, ὁ κυρ-Γκάγκας. Νὰ πάει κι' αὐτός.

Ὁ λόγος ἄλλωστε γίνεται προπάντων γιὰ τὴν κυρα-Φροσύνη, ὄχι μόνο πὼς εἶναι ἀρχόντισσα, μὰ καὶ γιατί, καθὼς μαθεύτηκαν πιά τὰ ὀνόματα ὄλων τῶν γυναικῶν πὺ ἀρπάξε ὁ Βεζύρης, ὅλοι ξέρουνε πὼς μονάχα ἡ κυρα-Φροσύνη εἶναι παντρεμένη κι' ἔχει καὶ παιδιά, οἱ ἄλλες ὅλες εἶναι κορίτσια ἀνύπαντρα, ποιὸς νὰ σκοτιστεῖ (ἐξὸν τοὺς στενοὺς συγγενεῖς καὶ κανένα δόλιο ἀγαπητικό, πὺ δὲν τολμάει νὰ ξεστομίσει λέξη): «Αὐτὴ εἶτανε ἡ τύχη τους» σοῦ λέει, «κορίτσια εἶτανε, τὰ πῆρε ὁ τουρκοῦς, οὔτε οἱ πρώτες, οὔτε οἱ τελευταῖες». Τὰ ἴδια καὶ γιὰ τὶς τουρκάλες, ποιὸς νὰ πεῖ τὸν πόνο του, τὸ παράπονό του. Γιὰ τὴν κυρα-Φροσύνη γίνεται ὁ λόγος, κυρὰ καὶ πλούσια καὶ ὁμορφη καὶ μάνα...

Ἐπῆξε ὁ κόσμος μέσ' τὶς ἐκκλησιές. Κλαῖνε κι' ἐκεῖνοι πὺ οὐδὲ τὴν ἀντίκρυσαν ποτέ τους, γιατί συλλογιόνται τὴ δική τους τὴ γυναῖκα, πὺ ἴσως πέσει σὲ κίνδυ-

νο αὔριο-μεθαῦριο, τὴν κόρη τους, πὺ μπορεῖ νὰ τὴν ξέκρινε τὸ μάτι κανενὸς ἀγᾶ.

Ὁ Γιάννης ἔσμιξε μὲ τὴν καλή του, σὺν ἔπαιρνε νὰ σκοτεινιάσει. Πάντα ὀρμητικὸς ὁ Γιάννης, πάντα λογᾶς.

— Πᾶμε νὰ φύγουμε οἱ δύο μας! λέει. Στὰ ξένα ἢ στὰ βουνά! Ὅπου θέλεις!

Τὸ κορίτσι εἶναι πιὸ λογικὸ (κι' ὁ Γιάννης δὰ δὲν τὰ πολιπιστεύει αὐτὰ πὺ λέει). Μέσ' στὴν ἀνεμοζάλη τῆς ἡμέρας βρήκανε τρόπο τὰ ζευγαράκια, ν' ἀνταμώσουν καὶ νὰ πάρουν τὰ στενορρόμια. Μόλις ἐνύχτωσε, σμίξαν καὶ τὰ πιὸ δειλὰ κορίτσια μὲ τὸν καλό τους. Βλέπεις ἴσκιους, διπλοὺς ἴσκιους, νὰ περνοῦν καὶ νὰ χάνονται στὸ σκοτάδι.

Γύρω στὶς ἐκκλησιές πληθαίνει ὁ κόσμος. Μέσα στὶς ἐκκλησιές καίνε τὰ καντήλια καὶ τὰ κεράκια τρέμουν. Τρέμουνε κι' οἱ ψυχές. Μουρμουριστὰ ἤρθανε κι' ἄλλα κακὰ χαμπέρια. Τρέμουνε οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τὸ κρύο κι' ἀπὸ τὰ κακὰ χαμπέρια.

Φώναξε, λέει, ὁ Βεζύρης τὸν Ταχὴρ Ἀμπάζη (τὸν ἀρχιστυνόμο τοῦ) καὶ τοῦ ζητάει κατάλογο, τὶς χριστιανές καὶ τὶς τουρκάλες πὺ εἶναι ξεδομένες στὰ ἐρωτικά. Παίρνει κοντύλι ὁ Ἀλῆς (κι' ἄς μὴν ξέρει γράμματα) καὶ βάζει στὰ τυφλὰ γραμμὲς κάτω ἀπὸ δεκαεφτά ὀνόματα, ἔτσι στὴν τύχη. Πάει ἡ τύχη τους αὐτοῶν, ξεγραφτήκανε. Σὺν τί κακὸ νὰ μελετάει ὁ Ἀλῆ-Τσεκούρας; (Ξαναθυμηθήκανε οἱ χριστιανοὶ τὸ παλιὸ τὸ παρατσούκλι, πὺ τοῦ ἔχανε κολλήσει τοῦ Ἀλῆ, ὅταν πρωτοβγήκε χριστιανομάχος ἐδῶ κι' εἰκοσιπέντε χρόνια).

Ψιθυριστὰ, κύματα-κύματα πάνω σὲ βότσαλα, ἔρχονται κι' ἄλλα κακὰ μαντάτα. Χτὲς νύχτα, χτὲς μεσάνυχτα, πῆγε ὁ Ἀλῆς καὶ δειπνήσε στοῦ Νικόλα-Γιάγκου τὸ κονάκι, (εἶταν ἓνας ἀπ' τοὺς καδάσηδες τοῦ Ἀλῆ). Ἐκεῖ τοῦ φέρανε τὶς γυναῖκες, πὺ ἔχε σημαδέψει προχτὲς μὲ τὸ κοντύλι, μιὰ-μιὰ.

Μιξοκλαίγανε οἱ δόλιες (δὲν ἀποκοτούσαν νὰ βάλουνε καὶ τὶς φωνές, γιατί τὶς καταχείριζαν οἱ μπόγγδες). Λένε ἀκόμα, πὺς ὅταν πιάσανε τὴ Δέσπω τοῦ Νταλιάνη, εἶτανε ἐκεῖ κι' ὁ ἴδιος ὁ Βεζύρης, καθάλα, στὸ σκοτάδι, γιὰ νὰ χαρεῖ τὸ κλέψιμο τῆς ὁμορφῆς κοπέλας. Τοῦ τὴν ἔφεραν πάνω στ' ἄλογο, κι' ἐκεῖνη χτυπιότανε. Τῆς κράταγαν τὰ πόδια καὶ τὴ σήκωσαν καὶ τὴν ἔβα-

λαν μπροστά ἀπ' τὴ σέλλα τοῦ πασαῖ, πάνω στ' ἄλογο, κι' ἔτσι φύγανε.

Ἄργα πιά τὴ νύχτα, βγήκε ὁ Ἄλῆς πεζι ἀπ' τοῦ Νικόλα-Γιάγκου. Μαζί του κάμποσοι ἀρματωμένοι. Σκοτάδι πίσσα, παγωνιά. Δὲν εἶταν μακριὰ τὸ σπίτι τῆς κυρα-Φροσύνης. Στὸ μαχαλά τοῦ Σεραγιοῦ. Χτυπάει στὴν μπρὸς τὴν πόρτα (εἶχε δυὸ πρόσωπα τοῦτο τὸ κονάκι, τὸ ἕνα στὸ φαρδὺ τὸ δρόμο τῆς ἀγορᾶς, τὸ ἄλλο σ' ἕνα στενὸ μικροσόκκακο). Χτυπάει στὴν πόρτα. Χτυπάνε καὶ τὰ φυλλοκάρδια τῶν γυναικῶν πού 'ναι μέσα στὸ σπίτι. Ἡ κυρα-Φροσύνη, ἡ γριά ἢ βγάγια τῆς, κι' ἕνα μικρὸ δουλάκι δώδεκα χρονῶ (τοῦτες οἱ ἱστορίες ἦρθαν κι' ἔπεσαν μέσα στὶς παραξεσταμένες ἐκκλησιές, μέσα στὸ συναγμένο πλῆθος κι' ἀναταράζανε τὰ σωθικά τοῦ κόσμου).

Ἦρξαν κι' ἀνοίξανε λοιπὸν ἡ γριά ἢ βγάγια καὶ τὸ κοριτσάκι (ἐκεῖνο τὰ 'πε ὕστερα), ἀφοῦ ρώτησαν κι' ἀκούσανε πὼς εἶναι ὁ Βεζύρης.

Μπήκε ὁ Βεζύρης, κι' ὡσὰν τὸν νοικοκύρη πού τὰ ξέρει τὰ κατατόπια τοῦ σπιτιοῦ του, ἀνέβηκε λαχανιασμένος στὸ ἀνώγι. Ἐπου εἶταν τὸ δωμάτιο τῆς Φροσύνης. Τὴ βρῆκε πού ντυνότανε τρομαγμένη. Καθὼς τὸν βλέπει τὸν Ἄλῆ, τοῦ λέει:

— Δὲν ντρέπεσαι τὸν κόσμο, μηδὲ φοβάσαι τὸ Θεὸ καὶ μπαίνεις σπίτι μου τὴ νύχτα;

— Μὴ φοβάσαι, μπίρο μου, τῆς ἀπαντάει ὁ Ἄλῆς, 'τοιμάσου καὶ ντύσου καλά, νὰ μὴν κρυώσεις.

Μήτε παρακάλια, μήτε φωνές. Τῆς μπουκώσαν τὸ στόμα καὶ τὴν πήρανε. Πίσω τῆς ἔτρεχε ἡ γριά ἢ βγάγια φωνάζοντας:

— Θὰ 'ρθῶ κι' ἐγώ... θὰ 'ρθῶ κι' ἐγώ... δὲν τὴν ἀφήνω τὴν κυρά μου...

Στὸ σπίτι τοῦ κυρ-Δημητροῦ ἀπόμειναν τὰ δυὸ ἀνήλικα μὲ τὴ μικρὴ τὴ δούλα. Στοῦ Νικόλα-Γιάγκου τὸ σπίτι δοκίμασε ὁ Ἄλῆς, νὰ τὴνε δαμάσει τὴ Φροσύνη. Μὲ τὰ ἐρωτόλογα, μὲ τὰ παρακάλια, μὲ τὴ φοβέρα. Τίποτα. Εἶχε ὁ Ἄλῆς τὸ σχέδιό του. «Ἄν μοῦ δοθεῖ, λέει, τὴν παίρνω στὸ Σαράϊ, ἢ τὴν κάνω ἐρωμένη μου καὶ τῆς χτίζω παλάτι τὸ κονάκι τῆς. Τὶς ἄλλες δεκαεφτά τὶς ξαναστέλνω σπίτια τους. Ἄς ζήσουν. Μὰ ἂν λάχει καὶ πεισματώσει ἡ Φρο-

σύνη καὶ δὲ θελήσει νὰ γίνεῖ ἐδική μου, ἔ, τότε πιά...

Πεισματώσει ἡ Φροσύνη, τὸν ἔδιωξε τὸν Ἄλῆ, τὸν ἔσπρωξε μὲ τὰ λευκά τῆς χέρια, κι' ὁ Βεζύρης παραλίγο θὰ σωριαζότανε στὴν ἄκρη τοῦ ντιβανιοῦ. Ἄλλοίμονό σου, κυρα-Φροσύνη! Ὑπόγραψες τὴν καταδίκη σου μὲ τὰ χέρια σου!

Τώρα εἶναι κλεισμένη μὲ τὶς ἄλλες δεκαεφτά μέσα στὸν Ἄη-Νικόλα.

— Νὰ πάει ὁ Δεσπότης! φωνάζουν οἱ Γιαννιώτες. Νὰ πάει στὸ Σαράϊ. Νὰ τὴ ζητήσει πίσω!

Νύχτωσε πιά δλότελα κι' ὁ κόσμος δὲ λέει νὰ γυρίσει σπίτι του. Οἱ παπάδες νοθετοῦνε τὸν λαό, νὰ ἡσυχάσει πιά. «Ἀὔριο θὰ δοῦμε. Ἄς ξημερώσει ὁ Θεὸς τὸν κόσμο!»

Βγήκανε οἱ χριστιανοὶ ἀπὸ τὶς χαμηλὲς τὶς θύρες, ἄδειασαν οἱ ἐκκλησιές. Στοὺς μονόλοβους καὶ τοὺς τρίλοβους φεγγίτες τρεμοσβήνουν οἱ χαμηλὲς φλογίτσες, πού καίνε μπρὸς στὸ ἱερό. Ἐξω ἢ παγωνιά δαγκώνει, κι' εἶναι τὸ σκοτάδι μαῦρο σὰ στὴν Κόλαση. Ἀδειάζουνε λίγο-λίγο οἱ δρόμοι.

Ἄπ' τὸ σκοτάδι προβάλλουν κάτι ἴσκιοι, πού πλησιάζουν. Τὸ ζευγάρι γυρίζει ἀπὸ ἕναν ἄλλον κόσμο. Ὁ Γιάννης στάθηκε μόνος, σὲ μιὰ γωνιά...

Ἀυγὴν-αυγὴν ὁ κόσμος εἶναι πάλι στὸ ποδᾶρι.

— Νὰ δοῦμε τί θὰ γίνεῖ, τί θ' ἀπογίνει!

Μὰ τί νὰ γίνεῖ! Τὸ φρικτὸ τέλος τῶν γυναικῶν μαθεύτηκε ἀμέσως. Τὶς στρίμωξαν σὲ δυὸ βάρκες, πρὶν χαράξει, τὴν πιδ μαύρη νύχτα τῆς νυχτός. Ἐκεῖνες κλαίγανε καὶ χτυπιόνταν. Τὶς ρίξανε μιὰ-μιὰ μέσ' στὸ νερό, μέσα στὴ λίμνη, καταμεσίς τὴ λίμνη.

Θρήνος καὶ σπαραγμὸς μέσα στὰ βαρκιά, πάνω στὰ παγωμένα νερά. Κι' ἔλαμπαν οἱ νεκροφόρες βάρκες ὡς στὰ πιδ βαθειὰ τῆς λίμνης. Ἐκεῖνες πάλαιδαν. Οἱ ἀρβανιτάδες μπόγηδες τὶς πιάναν ἀπὸ τὰ μαλλιά, τὶς χτύπαγαν, τὶς ἐβρόνταγαν. Ἐκεῖνες πιάνονταν ἀπὸ τὴ βάρκα. Οἱ ἀρβανιτάδες τοὺς τσακίζανε τὰ δάχτυλα. Μιὰ-μιὰ βουλιάζαν.

Ἡ κυρα-Φροσύνη δὲν ἀντεξε, ξεψύχησε μέσα στὴ βάρκα. Τὴν πέταξαν κι' ἐκεῖνη στὸ νερό. Τόσο παγωμένο τὸ νερό, τόσο βαθειὰ ἢ λίμνη, τάφος...

Πάγωσε ὁ κόσμος, νεκρώθηκαν τὰ Γιάν-

νενα. Τά'φαγε ἡ λίμνη! Ὁ λόγος λέει, πὼς ὁ Ἄλῆς δὲν τὴν ἐδάμασε τῇ Φροσύνῃ.

—Στὸ νερό! διάταξε. Πνίχτε τις ὄλες! Νὰ πλυθεῖ ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν πανούκλα!

Τάχα, πὼς πνίγοντας κάμποσες ξεπεσμένες, θὰ ξεγέλαγε τὸν κόσμο γιὰ τὴν ἀληθινὴ αἰτία. Κι' ἐγινε καὶ τοῦτο τὸ ἀπαίσιον. Τὸ κῦμα ξέρασε τὰ κορμιὰ τῶν γυναικῶν στὴν ἀμμουδιά πού'ναι στὰ νοτιὰ τῶν Γιαννίνων. Βγήκε ὀρισμὸς τοῦ Βεζύρη, νὰ μὴν τ' ἀγγίξει κανένας. Τριγύριζαν ἀπὸ τὰ μακρὰ οἱ χριστιανοί, σὰν τὰ πεινασμένα σκυλιὰ, καὶ κοίταζαν καὶ δάκρυζαν καὶ δὲν μπορούσαν νὰ ξεκολλήσουν.

Πῆγε κι' ὁ Γιάννης νὰ δεῖ. Εἶδε τέσσερα-πέντε κορμιὰ—ἀνθρώπινα κορμάκια εἴτανε τάχα, ἔτσι πρὸς καταντήσαν;—σπαρμένα στὴν ἀμμουδιά, τὸ'να μὲ τὰ πόδια μέσα στὸ νερό, νὰ τοῦ πλένει τὸ νερὸ τὰ πόδια, τ' ἄλλο τ' ἀνάσκελα, ὀλόσωμο πάνω στὸν ἄμμο, καὶ τὸ μουσκεμένο πουκάμισο νὰ'χει σφιχτεῖ γύρω του, ἀγκαλιάζοντας τις γραμμές του, κι' ἓνα τρίτο, ἓνα ξανθὸ κεφαλάκι μὲ τὰ ξέμπλεκα μαλλιά, ἄκρη-ἄκρη στὸν ὄχθο, ἔτσι πρὸς τὸ κῦμα νὰ ῥχεται καὶ νὰ ξανάρχεται, νὰ τοῦ χαϊδεύει τὰ μαλλιά, καὶ τὰ μάλλια νὰ σαλεύουν κάθε φορά, λὲς ζωντανεύουν...

Στὰ στερνὰ ἔδωσε ὁ Βεζύρης τὴν ἄδεια νὰ σηκώσουν τὰ κορμιὰ, νὰ τις θάψουνε σὰ χριστιανὲς οἱ χριστιανοί τις δύστυχες πνιγμένες. Τὴν ἴδια μέρα καὶ τὴν ἴδια ὥρα γίνηκαν ἐνιὰ κηδεῖες σ' ἐνιὰ ἐκκλησιές.

Μὰ τῆς κυρα-Φροσύνης, καθὼς ἐταίριαζε στὴ θέση της, τῆς ἐγίνηκε ἡ πιὸ μεγάλη, στὴ Μητρόπολη.

Πλήθος συνάχτηκε ἀμέτρητο, πλούσιοι καὶ φτωχοί. Κ' ὄλοι τὴν κλαίγανε, κι' ὄλοι τὴν συγχωροῦσαν. Καὶ κάποιος, ἀφοῦ γύχτωσε, ἔσυρε μιὰ φωνή— κάποιος ὅπου στὴ φωνή του βρῆκε τρόπο νὰ φανερωθεῖ ὁ πόνος ὀλονῶνε— κάποιος— ὁ ἴδιος ἐκεῖνος πρὸς τραγούδησε τοῦ «κλέφτη τὸ κιβούρι» καὶ τὴν «ἀντρειωμένη», τὴ «λιογέννητη» καὶ τὸ «γιοφύρι τῆς Ἄρτας», τὸν «νεκρὸ ἀδερφὸ» καὶ τὸ «κοῦρσος τῆς Ἀδριανόπολης» καὶ τὸ «θάνατο τοῦ Διγενῆ»— ὁ ἴδιος αὐτὸς ἔσυρε μιὰ φωνή καὶ εἶπε :

Φυσάει ἀγέρας καὶ βοριάς κι' ἀχολογáει
ἡ λίμνη.

Τί'ν' τὸ κακὸ πρὸς ἐγίνει;

Ἐπνίξανε τις δεκαεφτά μὲ τὴν κυρὰ Φρο-
σύνη!

Ἄχ! χαλασμὸς πρὸς ἐγίνει!

Ἄγρια πουλάκια κι' ἡμερα, ὄλα νὰ μαζω-
χιεῖτε,

ψηλὰ-ἀψηλὰ ἀνεβεῖτε
καὶ τινάχτε τὰ φτερά σας,
γιὰ νὰ πέσει ἡ γιομορφιά σας,
καὶ γιομίστε μαξηλάρες,
νὰ πλαγιάσουν οἱ κυράδες,
κι' ὄχ τὸ πούπουλο νὰ γίνει
στοῦμα καὶ γιὰ τὴ Φροσύνη...

στοῦμα καὶ γιὰ τὴ Φροσύνη...

Θ. ΠΕΤΣΑΛΗΣ-ΔΙΟΜΗΔΗΣ

